

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 20 februari 1917 kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser rörande värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

I motion inom första kammaren, nr 41, har herr *Vilhelm Gullberg*, *Motionen.* med instämmanden i motionens syfte av herrar *Fredrik Ström* och *Alfred Petré*n, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida det genom nådiga cirkuläret av den 21 febr. 1902 vederbörande truppförbandschefer lämnade bemyndigande beträffande värnpliktig, som befundes hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, må kunna utvidgas därhän, att det bereder möjlighet att låta sådan värnpliktig civilklädd och under lämplig tillsyn utföra arbete för statens räkning, vid eller utom truppförbandet, och för att förhindra simulation, under längre tid än den lagstadgade vapenövningstiden samt giva åt nämnda cirkulär den tydliga avfattning, att allt subjektivt godtycke må vara uteslutet, och sedan för riksdagen framlägga det förslag, utredningen kan komma till.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Sedan genom kungl. cirkuläret av den 21 februari 1902 förordnats, *Utskottet.* att värnpliktig, som vägrar att fullgöra vapentjänst och därtill föranledes av allvarliga samvetsbetänkligheter, skall användas till annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet, har inom riksdagen i upprepade motioner väckts fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 12 saml. 1 avd. 1 häft. (Nr 1.)

utredning, dels huruvida värnpliktige, som befinnas hava samvetsbetänkligheter ifråga om utförande av vapenövning eller annan militär tjänstgöring, må i stället kunna utföra annat arbete för statens räkning, dels ock huruvida sådana värnpliktige må kunna berättigas att utföra det dem i stället för vapentjänst ålagda arbete i civil dräkt, utan att dessa framställningar hittills av riksdagen bifallits.

I den nu föreliggande motionen återupptagas nämnda frågor, men hemställer motionären därjämte, att riksdagen i den av honom påyrkade skrivelsen till Kungl. Maj:t jämväl måtte anhålla, att åt omförmälda cirkulär gives den tydliga avfattning, att allt subjektivt godtycke må vara uteslutet vid den prövning, som i det kungl. cirkuläret förutsättes skola ske ifråga om de av vederbörande föreburna samvetsbetänkligheterna.

Vad den senast omförmälda delen av motionen beträffar erbjuda enligt utskottets mening bestämmelserna i det kungl. cirkuläret fullt tillfredsställande säkerhet för en saklig och opartisk prövning av ifrågavarande ärenden. Såvitt utskottet har sig bekant har godtycke vid dylika prövningar ej heller försports, och därest sådant i enstaka fall skulle förekomma, saknas ej utvägar att beivra detta. Utskottet anser det alltså vara uppenbart, att motionärens hemställan i nu ifrågavarande del ej förtjänar beaktande.

I detta sammanhang anser sig utskottet ej böra underlåta att inlägga en bestämd gensaga mot den av motionären uttalade uppfattningen, att även andra samvetsbetänkligheter än sådana av religiös art skulle kunna föranleda till befrielse från vapentjänst under förutsättning allenast att samvetsbetänkligheterna äro allvarliga. Nämnda yttrande ådagalägger, synes det utskottet, en missuppfattning av innebörden av det kungl. cirkuläret. Förhandlingarna i riksdagen såväl före tillkomsten av samma cirkulär som därefter vid behandling av frågor rörande utvidgning av cirkulärets tillämplighet utvisa tydligt, att allenast religiösa samvetsbetänkligheter varit avsedda. Skulle åt cirkuläret givas en sådan tolkning, som den av motionären antydd, och detsamma således kunna åberopas jämväl av personer, som av helt andra skäl än religiösa samvetsbetänkligheter söka undandraga sig att fullgöra sin värnplikt, komme det enligt cirkuläret lämnade medgivandet säkerligen att medföra konsekvenser av mycket allvarlig art.

Beträffande därefter yrkandet om rätt för samvetsömma värnpliktige att i stället för vapentjänst få i civil dräkt utföra arbete för statens räkning vid eller utom truppförband synes motionären hysa den uppfattningen att, då staten en gång godkänt principen om verkligt

samvetsömna värnpliktiges befriande från vapentjänst, staten också följdriktigt måste medgiva den utvidgning av det ifrågavarande kungl. cirkuläret, som avses med sistnämnda yrkande.

Att denna tankegång, som ytterst leder till att statens tvångsmakt ifråga om utkrävandet av värnplikten icke i något hänseende bör tillämpas gent emot verkligt samvetsömna, ej kan godtagas, synes utskottet vara uppenbart. Staten kan icke lämna större utrymme för den enskildes rätt att handla efter sin individuella övertygelse än som överensstämmer med nödig omtanke om försvarsväsendets effektivitet.

En begränsning i angivna hänseende är ock given genom bestämmelsen i cirkuläret, att det arbete, som i stället för vapentjänst ålägges vederbörande, skall bestå i annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet.

I fråga härom har invänts, att samvetsömna värnpliktige utan olägenhet borde kunna få sysselsättning utom truppförbandet med för försvarsväsendet erforderligt arbete av mera civil art eller rent av med civilt arbete, som faller utom ramen för försvarsorganisationen. Då emellertid vårt relativt folkfattiga land i farans stund förvisso behöver för sitt försvar förfoga över varje vapenför man i värnpliktsåldern, lär det sistnämnda ej kunna ifrågasättas, och även om det i något fall skulle ur försvarets synpunkt befinnas lämpligt att sysselsätta värnpliktige med arbete för försvarsändamål utom truppförbandet, synes det dock under inga förhållanden kunna medgivas såsom en rättighet att erhålla dylik tjänstgöring, utan måste sådant avgöras uteslutande med hänsyn till det militära behovet.

Kan således skyldigheten att fullgöra värnpliktstjänstgöringen vid truppförbandet ej eftergivnas, följer därav, enligt utskottets mening, med nödvändighet, att rätt för värnpliktige att under tjänstgöringen bära civil dräkt ej heller kan medgivas. Ett dylikt medgivande komme otvivelaktigt att medföra synnerligen allvarliga praktiska olägenheter, i det att upprätthållande av ordning och disciplin därigenom i hög grad försvårades, om ej alldeles omöjliggjordes.

Ytterligare torde invändas, att, då det endast kan bliva fråga om ett fåtal individer, bifall till motionen ej skulle innebära någon våda.

Utskottet medgiver visserligen, att det antal värnpliktige, som på grund av samvetsbetänkligheter vägra att göra vapentjänst, för närvarande ej är stort.

Med hänsyn särskilt till de försvarsfientliga strävanden, som i oroväckande grad göra sig gällande, ej minst bland den värnpliktiga ungdomen, får man emellertid, enligt utskottets mening, ej bortse från att

fara förefinnes, att åtskilliga, utan att vara av religiös övertygelse tvingade, under förebärande därav skola söka och till följd av de svårigheter, som alltid förefinnas ifråga om konstaterande av simulation, måhända jämväl lyckas undandraga sig fullgörande av sin plikt mot staten och fosterlandet.

Då nämnda fara otvivelaktigt ökas i samma mån som det ifrågasvarande kungl. cirkulärets tillämplighetsområde utvidgas, och då det i synnerhet i nu rådande allvarstid är angeläget att hos alla och en var inskärpes, att individens åskådningar och intressen måste underordnas statens, finner utskottet häri ytterligare ett skäl mot bifall till motionärens yrkanden.

Vad slutligen beträffar motionärens förslag att, till förekommande av simulation, det i stället för värnpliktstjänstgöringen ålagda arbetet skulle utföras under längre tid än den lagstadgade vapenövningstiden, är detsamma huvudsakligen redan bemött genom vad förut anförts där-om, att jämväl dylikt arbete måste hava karaktär av verklig värnpliktstjänst. En sådan förlängd tjänstgöring, som för att utgöra betryggande garanti säkerligen måste vara ganska avsevärd, lär ej utan praktiska olägenheter och ökade utgifter för staten kunna anordnas oberoende av den vanliga övningstiden.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte av första kammaren bifallas.

Stockholm den 20 februari 1917.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling: herrar *Hammar skjöld, Borell, Alkman*, Magnusson, Oscar Olsson, Göransson* och *Gelin*.

* Icke närvarande vid utlåtandets justering.

R e s e r v a t i o n

dels av herr *Alkman*,
dels ock av herrar *Oscar Olsson* och *E. V. Gelin*, som ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Principen om statens skyldighet att taga hänsyn till värnpliktigs allvarliga samvetsbetänkligheter vid fullgörandet av värnpliktstjänstgöringen har uttryckligen bekräftats i kungliga cirkuläret av den 21 febr. 1902. Detta innebär, att därest efter inhämtande av erforderliga upplysningar vederbörande truppförbandschef vid noggrann prövning av omständigheterna i varje särskilt fall finner övertygande skäl föreligga till antagandet, att värnpliktig, som vägrar fullgöra vapentjänst, därtill föranledes av allvarliga samvetsbetänkligheter, äger vederbörande truppförbandschef förordna, att dylik värnpliktig skall användas i annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet.

Motionens yrkande innebär endast ett konsekvent tillämpande av denna redan erkända skyldighet att taga hänsyn till den värnpliktiges samvetsbetänkligheter genom att ej tvinga honom att bära uniform. Den militära sakkunskapen har uttryckligen förklarat, att det inte behöver möta några större svårigheter att tillåta värnpliktig utföra sig ålagt arbete utan att vara iklädd uniform. Den egentliga svårigheten skulle ligga i övervakandet av sådan värnpliktig i synnerhet under fritiden, om han då inte vore skyldig att bära uniform. Det förefaller dock, som om denna svårighet inte borde vara oöverkomlig, då det gäller skyddandet av det dyrbaraste hos människan, samvetet och känslan av plikten att lyda dess bud, i synnerhet i fråga om förhållanden, där statsmakterna själva erkänt det berättigade i kravet på samvetsömhetens respekterande.

Att truppförbandscheferna vid tillämpandet av det kungliga cirkuläret i dess ifrågasatta utvidgade form kommer att stöta på fall av simulation från värnpliktiges sida är troligt, men alldeles samma svårigheter föreligga vid tillämpandet av det kungliga cirkuläret i dess nuvarande form, varför denna omständighet inte kan motivera ett avsteg från hävdandet av samvetsfriheten i detta fall.

Motionärernas tanke att förhindra fall av simulation genom att utsträcka värnpliktstiden för samvetsöm värnpliktig, som erhållit tillstånd att fullgöra sin värnpliktstjänstgöring utan att behöva bära uniform, anser utskottet vara mindre tilltalande, enär sådan utsträckning utöver den vanliga värnpliktstiden lätt finge karaktären av ett samhällets straff för den värnpliktiges lydnad av samvetets bud, och en samhällsätgard

med sådan karaktär skulle säkerligen allmänt kännas som orättfärdig och förhatlig.

Under återopande av vad sålunda anförts och under hänvisning i övrigt till vad utskottet i sina vid 1915 och 1916 års riksdagar avgivna utlåtanden i ämnet yttrat, får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida det genom nådiga cirkuläret den 21 febr. 1902 vederbörande truppförbandschefer lämnade bemyndigande beträffande värnpliktig, som befunnes hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, må kunna utvidgas därhän, att det bereder möjlighet att låta sådan värnpliktig civilklädd och under lämplig tillsyn utföra arbete för statens räkning vid eller utom truppförbandet.